

Lausunto toimeentulotukilain uudistamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä

Espoon aikuisten sosiaalipalvelujen, seniorineuvonta Nestorin ja lastensuojelun jälkihuollon lausunto toimeentulotukilain uudistukseen. Espoo kiittää valmistelijoita siitä, että luonnoksessa on nostettu esiin haavoittuvassa asemassa olevan toimeentulotukiasiakkaan oikeus henkilökohtaiseen palveluun ja yhteistyövelvoite eri viranomaisten (erityisesti Kelan ja hyvinvointialueiden) välillä. Luonnoksen perusteluissa mainitaan hyvinvointialueiden eroavaisuudet ja se, että yhteistyön rakentuminen voi olla tulevaisuudessa alueilla hyvinkin erilaista. Selkeillä rakenteilla tulee turvata yhdenvertaisuuden toteutuminen eri hyvinvointialueiden välillä. Sosiaalihuoltolakiin tuleva muutos taloudellisen tuen palvelusta ja sosiaalihuollon laaja-alainen vastuu asiakkaan taloudellisen tilanteen tukemisesta saa kiitosta. Espoo katsoo, että aikuissosiaalityön osaamisen ydin tuodaan esille.

Kuntouttavan työtoiminnan korvausten siirtäminen omaan lakiinsa on kannatettava ajatus.

Toimeentulotuki on edelleen sosiaalihuoltoon kuuluva, viimesijainen ja edellyttää yksilökohtaista harkintaa, eikä ole luonteeltaan verrattavissa muihin Kelan myöntämiin etuuksiin. Luonnoksen perusteella jää vielä epäselväksi se, kummalla viranomaisella on viimesijainen vastuu, perustoimeentulotukea vai täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea myöntävällä.

Lain tasolle ehdotetaan nostettavaksi toimeentulotuen laskelmaa (13 §), mikä on sinänsä kannatettava ehdotus. Sen suhde täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen on Espoon mielestä ongelmallinen. Ehdotuksessa todetaan, että ”tuen tarvetta arvioitaessa perusteena olisi Kansaneläkelaitoksen tekemä laskelma, johon hyvinvointialue täydentäisi erityisistä tarpeista aiheutuvat menot harkintansa nojalla.” Kunnan ja hyvinvointialueen näkökulmasta päätös perustoimeentulotuesta tulisi olla riittävä. Laskelman tekeminen liittyy olennaisesti perustoimeentulotukeen ja käytettävissä olevien tulojen tarkasteluun. Laskelman tuominen takaisin osaksi hyvinvointialueen myöntämää, sosiaalihuoltoon kiinteämmin liittyvää täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea lisää hallinnollista työtä ja hidastaa päätöksentekoa huomattavasti. Lakiehdotus ei ota huomioon, että kahdella viranomaisella ei ole olemassa yhteistä laskelmaa (tai järjestelmää, joka tämän sallisi), jolloin on riskinä, että käytännöksi muodostuisi kahden laskelman tekeminen. Mikäli perustoimeentulotuen laskelmalla ei ole huomioitu kaikkia menoja, tulisi korjauksen tapahtua Kelassa, eikä niin, että sosiaalihuollon uusi laskelma korvaa tämän menettelyn.

Pykälään 14 e on kirjattu Kansaneläkelaitoksen tiedustelu/yhteydenotto sosiaalihuoltoon. Tämän tarkoitus jää epäselväksi, eivätkä ne käy perusteluista ilmi.

Pykälä 14 f koskee perusosan alentamista. Espoo pitää perusosan alentamisen menettelyä ja siihen liittyvää palvelutarpeen arviointiin osallistumisen velvollisuutta erittäin haastavana. Perusosan alentaminen, mikä johtuu työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä kieltäytymisestä, johtaisi siis velvollisuuteen osallistua palvelutarpeen arviointiin. Sosiaalihuollon asiakkuus ei voi olla velvoittavaa tai

pakollista toimeentulotukiasiakkaalle. Jos sosiaalihuolto ei saa yhteyttä asiakkaaseen, eikö perusosan alentaminen ole Kelan arvioitava asia? Espoo haluaa lausua myös huolensa siitä, määritteleekö toinen viranomainen sitä, milloin sosiaalihuollon on ryhdyttävä palvelutarpeen arviointiin myös silloin, kun kyse ei suoraan ole sosiaalihuoltolain määrittelemästä asian vireilletulosta, vaan nimenomaan työvoimapolitiitisesta asiasta.

Pykälässä 15 § määritellään sosiaalihuollon lausunnosta. Espoo pitää tätä erittäin hyvänä lisäyksenä luonnokseen, kuten myös sitä, että Kelan on kirjattava päätökseen se, jos päätös poikkeaa sosiaalihuollon lausunnosta tai sitä ei huomioida. Kannatettavaa on myös se, että lausunnon tulee olla ajallisesti rajattu, ja siihen ei tule kirjata mitään tarpeetonta, tai asiaa mikä ei liity perustoimeentulotuen ratkaisuun. Espoo huomauttaa, että asiakkaan oma kuvaus tilanteesta pitää kuitenkin olla ensisijainen ja riittävä selvitys, eikä samasta asiasta tarvita sosiaalihuollon lausuntoa, mikäli asiakas on kykenevä itse perustelemaan tarpeensa ja tilanteensa. Ehdotuksessa jää kuitenkin epäselväksi mitä ovat ne tilanteet, joissa Kela voi jättää lausunnon huomioimatta.

On kannatettavaa, että lausunto voidaan antaa myös suullisesti, ja se olisi huomioitava samalla tavalla kuin kirjallinen lausunto. Espoo tiedostaa, että näissä suullisen lausunnon tilanteissa on riski siihen, että eri tahot tulkitsevat lausunnon toisistaan poikkeavalla tavalla, mikä voi olla haastavaa asiakkaan kannalta. Perusosan alentamisen tilanteissa lausunnon tulisi olla riittävä, eikä viittausta palvelutarpeen arviointiin.

18 b § koskee tietojen luovutusta. Pykälässä mainitaan, että hyvinvointialueen on luovutettava oma-aloitteisesti tieto asiakkaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä. Epäselväksi jää tarkoitus ja toteuttamistapa. Koskeeko tietojen luovuttaminen kaikkia hyvinvointialueen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen asiakkaita? Mikä on tämän pykälän suhde esimerkiksi 14 §:ään? Perustelut eivät ole Espoon mielestä riittävät tätä pykälää koskien.

27 §: Henkilöllinen soveltamisala. Pykälässä tulisi selventää puhutaanko välttämättömistä menoista ja niiden myöntämisestä perustoimeentulotuesta vai hyvinvointialueen myöntämästä täydentävästä tai ehkäisevästä toimeentulotuesta. Jos puhutaan ravinnosta ja välttämättömistä lääkkeistä, tulisi sen kuulua perustoimeentulotukeen.

27 e § ehdotetaan perustettavaksi toimeentulotukiasioiden alueellinen neuvottelukunta. Hyvinvointialuekohtaisen neuvottelukunnan sijaan Espoo suosittelee laajempien alueellisten neuvottelukuntien yhteistyötä. Lähellä toisiaan olevat hyvinvointialueet voisivat perustaa yhteisen neuvottelukunnan, jossa pystyttäisi laajemmin käsitellä alueellisia erityiskysymyksiä (esim. PK-seudulla asumisen kysymykset ja paperittomat).